נושאים באגרות הראי"ה

הספדים, תנחומים ופטירות

42 אגרות · כרכים א', ב', ג', ד'

הנושא בקצרה, הנושאים המרכזיים שבו ומה מלמדות האגרות,

ורשימת כל האגרות שבנושא עם תקציר קצר (גרסה מקוצרת, בלי נוסח האגרות)

igrot.shlomo-aviner.net

הנושא בקצרה

אגרות התנחומים של הרב קוק פונות לגדולי תורה ולאנשי היישוב החדש באותו חום. האבל על אדם גדול הוא בעיני הרב קוק אבל של הכלל: על פטירת בעל 'דורות הראשונים' הרב קוק כותב ש"האומה כולה נתיתמה מאביה" (כרך ב', אגרת תרצב), ולמשפחת החוקר שלמה בובר: "אבדתכם, אדונים יקרים, אבדת רבים היא" (כרך א', אגרת מט).

הנחמה באגרות באה מן האמונה. "במלים אנושיות פשוטות" קשה לנחם, אבל יש "אוצר שלם ועשיר של נחמה" בדברי ה' (כרך ג', אגרת תתלא). ובסתיו תר"פ (1919), זמן קצר אחרי שובו לארץ, נפטרה פתאום בתו הצעירה של הרב קוק, והאגרות של אותם ימים נושאות את האבל הזה (כרך ד', אגרת תתקפח; כרך ד', אגרת תתקצג).

אבל של הכלל

כרך ב', אגרת תרצב: למשפחת הרב יצחק אייזיק הלוי, בעל 'דורות הראשונים': הנחמה היא שהרב הלוי חי בספריו ובמלחמותיו למען התורה.

"האומה כולה נתיתמה מאביה חוקר תולדותיה הנאמן היחיד בעולמנו"

כרך א', אגרת מט: למשפחת החוקר ר' שלמה בובר, שההדיר את דברי הקדמונים.

"חכמת שלמה חיה היא, וחיה תחיה לעד בישראל"

כרך ב', אגרת שפא: למשפחת הבלשן אליהו ספיר, שנפטר פתאום, ופעל לתחיית ישראל וארץ ישראל.

"חי חי הוא, ורוחו לעד תחיה בקרב עם ד' על אדמת הקודש"

כרך ד', אגרת ארטו: למשפחת הרב זאב יעבץ, החוקר של תולדות ישראל.

"כולנו הננו הולכים קדורנית בלב נשבר, על השבר הפתאומי"

כרך ד', אגרת אקעג: לרב אברהם דובער כהנא שפירא, רב קובנה, על פטירת אביו.

"אכן לא פללנו שכל כך בקרוב ילקח מאתנו ארון-קדש זה"

פטירת הרידב"ז

כרך ב', אגרת תרה: לרב בן ציון ידלר: צער גדול על פטירת הרידב"ז, שהיה בר הפלוגתא של הרב קוק בעניין השמיטה.

כרך ב', אגרת תרט: לרב יהודה לייב זלצר: צער על פטירת הרידב"ז ועל מצבה הדחוק של משפחתו. הרב קוק יכתוב ל'אגודת ישראל' לעזור לה.

לנחם חבר

כרך ב', אגרת שלז: לרב יעקב משה חרל"פ על פטירת אמו: הרב קוק מחזק אותו לשלוט ביגון.

"יתנוצץ עליו קו זוהר מזקן אהרן תכונת כהן גדול המתעלה מעל כל דאב"

כרך ב', אגרת תרסג: לרב יעקב משה חרל"פ, אחרי פטירת אחיו: הנחמה תבוא מלמעלה, והנשמה שיצאה ממאסר הגוף מתענגת על ה'.

"דוקא מאתר עילאה לפום דרגיה, ינחם וינחם"

כרך ג', אגרת תתלא: לאברהם קמחי, ביידיש, על פטירת רעייתו.

"אבל ב"ה על חסדיו השמימיים, אשר נתן לנו אוצר שלם ועשיר של נחמה"

כרך ב', אגרת תסג: לד"ר ארתור רופין על פטירת אשתו.

"כי בהגיוני אנוש הצרים קצר המצע מהשתרע עליו נוחם לאבל גדול של אבדה נוראה כזאת"

כרך א', אגרת ח: לר' יונה לוין באמריקה: הרב קוק מודיע לו שאביו, הרב מאיר לוין, נפטר, ומזכיר לו את חובות הבן.

"אם כי לא טובה הבשורה, אבל לצורך מצוה הננו מוזהרים להודיע לכבודו"

האבל של הרב קוק

כרך ד', אגרת תתקפח: לר' בנימין ליב דייכאווסקי בלונדון: תודה על הניחומים. דווקא בימי השמחה של השיבה לארץ באה הפגיעה.

"והנה נהפכה שמחתנו לתוגה בפתע פתאום"

כרך ד', אגרת תתקצג: לרב דב לוינטל בפילדלפיה: האסון עיכב את העבודה.

"יסור יסרני ד' פה באסון נורא, בבתי הצעירה"

כרך ד', אגרת אכב: לרב זלמן פינס: הרב קוק מתנצל על שלא כתב, בגלל האסון. ובכל זאת 'הסתדרות ירושלים' מתאמצת.

"ראשית יודע כ"ת את האסון הנורא והאיום אשר הלמנו בראשית זמן באנו אל הקודש"

מה מלמדות האגרות

אבל הרבים. על אדם גדול מתאבלת כל האומה, ולכן גם הנחמה היא נחמת הכלל: "צרתכם צרת רבים היא" (כרך ב', אגרת תרצב).

נחמה מן האמונה. מה שמילים אנושיות אינן יכולות, יכול "אוצר שלם ועשיר של נחמה" שבדברי ה' (כרך ג', אגרת תתלא).

להמשיך בעבודה. גם באבלו הרב קוק מבקש "לעבוד במנוחה והשקט עבודתו ועבודת עם קדשו" (כרך ד', אגרת תתקפח).

הרב שלמה אבינר על הנושא

הרב אבינר מביא כמה מהספדיו של הרב קוק, שבכל אחד מהם הפך את דמות הנפטר להוראה כללית. בהספד על הרב שמואל מוהליבר, "גדול וגיבור", הבחין בין גדול שגדולתו נשמרת רק כשהחיים זורמים כסדרם, לבין גדול גיבור שעומד במשברי המציאות. בהספד על הרצל, "המספד בירושלים", הסביר את עניין משיח בן יוסף, הכוח הדואג לבסיס החומרי של האומה. ובהספד על רבי יצחק אלחנן למד שגם בעולם העליון צריכים את הצדיק. (מקור: מתוך ספרי הרב)

"עשרת הדברות לניחום אבלים" - במלואו, בלשונו של הרב אבינר: עשרה כללים, הלכה ודרך ארץ, למי שבא לנחם אבלים. (מקור: מתוך ספרי הרב)

"מדוע מתאבלים, אם הכל לטובה?" - במלואו, בלשונו של הרב אבינר: שאלה ותשובה: מדוע מתאבלים על מת, אם אנו מאמינים שהכל לטובה. (מקור: מתוך ספרי הרב)

"המוות - מום שעתיד להחלים" - במלואו, בלשונו של הרב אבינר: המוות אינו המצב הטבעי של העולם, אלא מום שבא בעקבות החטא ועתיד להיתקן. (מקור: מתוך ספרי הרב)

"""אמי נרצחה על ידי מחבלים""" - במלואו, בלשונו של הרב אבינר: שאלה ותשובה: מדוע לוקח הקב"ה צדיקים, ואיך יתמלא חסרונם. (מקור: מתוך ספרי הרב)

האגרות שבנושא

42 האגרות שבנושא, לפי סדר הכרכים, כל אחת עם תקציר קצר. הנוסח המלא - באתר ובחוברת המלאה

כרך א', אגרת ח ר' יונה לוין (סנט פול, אמריקה) · ליל יום ו', ערב שבת, ארבעים לעומר, תרנ"ט (בויסק)

מכתב קצר שבו הרב קוק מודיע לבן שאביו, הרב ר' מאיר לוין, נפטר בכ"ד באייר, ומזכיר לו את חובות הבן. הרב קוק מוסיף שהנפטר השאיר צוואה של מוסר ויראת שמים, ושההלוויה תתקיים ביום שישי.

כרך א', אגרת מט משפחת החוקר ר' שלמה בובר · כ"ז טבת תרס"ז – יפו

מכתב תנחומים על פטירת ר' שלמה בובר, שההדיר את דברי הקדמונים והגיש אותם בכלי נאה לאוהבי תורה וחכמה. הרב קוק כותב שאבדת המשפחה היא אבדת רבים, ושמעשיו יעמדו לדורות.

כרך א', אגרת סט הרב אברהם בנימין קלוגר · ער"ח ניסן תרס"ז – יפו

הרב קוק מנחם את הנמען על פטירת חתנו. הרב קוק שמח שיצטרף למאבק להחזרת מצוות אתרוג לכשרותה: בימי אביו (ר' שלמה קלוגר) היה רק חשש למורכבים, וכיום כמעט כל האתרוגים מורכבים. הפתרון הוא מטעי אתרוגים בידי יהודים בארץ ישראל. הרב קוק מספר שקונטרס שלו בעניין זה עומד להידפס.

כרך א', אגרת ריז הרב ניסן רנין · י"א מנחם אב תרס"ט – רחובות

הרב קוק מודה על הספר של אביו המנוח של הנמען, ידיד נפשו, ומשבח את הבן על שמוציא לאור את כתבי אביו. הרב קוק משבח גם את החוברת שכתב הנמען ביידיש לצעירים: כל דבר טוב שמגיע ללב הצעירים צריך להיאמר. הרב קוק מעודד לשלב ברעיון הלאומי את מקור קדושתו ואת חיבת הארץ.

כרך א', אגרת רפה הרב יעקב יוסף, רב עקרון · ר"ח אדר שני תר"ע – יפו

הרב קוק מתנצל על האיחור: הרב קוק שרוי ביגון על פטירת צדיקים ברוסיה ועל חובת הספדם. בעניין חיזוק הדת בארץ, עדיין לא התברר לו דרך ישרה, אבל צריך לנסות, ולהתחיל 'כחודה של מחט'. הרב קוק מציע להיפגש בראשון לציון, ומקווה לאסוף ועד רבנים לענייני היהדות ביפו.

כרך ב', אגרת שלז הרב יעקב משה חרל"פ · כ"ט תשרי תרע"א – יפו

מכתב תנחומים לחרל"פ על פטירת אמו. הרב קוק מחזקו לשלוט ביגון: כל יהודי שקרבת ה' מעודדת אותו מתעלה כמו כהן גדול מעל האבל. ההורים שבצרור החיים שמחים בשמחת בניהם בתורה, ואשרי אמו שהשאירה בן יגע בתורה.

כרך ב', אגרת שפא משפחת אליהו ספיר, והרב בן ציון שטיל · ג' אלול תרע"א

מכתב תנחומים על פטירתו הפתאומית של הבלשן והחוקר אליהו ספיר, שפעל לתחיית ישראל וארץ ישראל. העם כולו שותף לאבל, ורוחו תחיה בקרב העם בארץ.

כרך ב', אגרת שפב משפחת ארנסט הרדיג · י"ג אלול תרע"א – רחובות

מכתב תנחומים קצר על מות האב.

כרך ב', אגרת תסג ד"ר ארתור רופין · י"א מרחשוון תרע"ג – יפו

מכתב תנחומים לרופין על פטירת אשתו.

כרך ב', אגרת תסט הסכמה לקונטרס 'תקוות אהרן' של הרב אהרן הכהן אורלנסקי · י"א כסלו תרע"ג – יפו

הרב קוק נותן הסכמה לבן, ר' אברהם יעקב, שמוציא לאור את כתבי אביו, רב פתח תקווה במשך 27 שנה מראשית המושבה. האב היה עניו, 'נחבא אל הכלים', גדול בתורה, ונינו של ר' נחמן מאורלא. בנספח הלכתי: 'כפר אונו' אינו אונו עצמה, ולכן אין לחשוש לדין עיר מוקפת חומה. גם יש דיון ב'חזקת סברא' בשחיטה.

כרך ב', אגרת תעד רבני ירושלים וראשי הכוללים · כ"ה כסלו תרע"ג – יפו

השוק בירושלים הוא 'הבריח התיכון' של שמירת תרומות ומעשרות ביהודה. עד כה עזרו לכך האדר"ת, ר' שמואל סלנט ור' חיים ברלין. אחרי פטירתם הרב קוק מבקש מכל רבני ירושלים להמשיך לתמוך ולממן את ההשגחה.

כרך ב', אגרת תקטז הרב שלום אלחנן הלוי יפה, ניו יורק · כ"ה אדר ראשון תרע"ג – יפו

הרב קוק מסכים לתת הסכמה לשו"ת 'שאילת שלום'. הרב קוק מנחם על פטירת אמו של הרב יפה, שנקברה הרחק מקבר בעלה, ומשווה לקבורת רחל אמנו בנפרד מיעקב - 'הכול לטובה'. עוד: הרב יוסף אליהו יעמוד בראש ההנהגה הרוחנית של 'תורת חיים', ולענייני הכספים ימונה גביר ירא שמים.

כרך ב', אגרת תרא הרב יואל וגמייסטר, ורשה · כ"ח אלול תרע"ג – יפו

כחבר בוועד החברה להחזקת המקומות ההיסטוריים, הרב קוק פונה לוגמייסטר להצטרף. קברי מלכים, נביאים וצדיקים 'זנוחים בידי זרים', בעוד ששאר הארץ נגאלת לאט. הרב קוק קורא לגדולי החסידות בוורשה לתמוך - 'עד מתי עוזך בשבי'.

כרך ב', אגרת תרד הרב יעקב משה חרל"פ · ערב ראש השנה תרע"ד – יפו

ברכת שנה טובה נלהבת לרב חרל"פ ולמשפחתו, שמעיינותיו יפוצו חוצה ויאירו את אור ה'. בהערה: התקבל מברק מצפת שמצבו של הרידב"ז השתפר. הרידב"ז אינו צריך מחילה מהרב קוק, כי האהבה ביניהם שלמה.

כרך ב', אגרת תרה הרב בן ציון ידלר · ח' תשרי תרע"ד – יפו

צער גדול על פטירת הרידב"ז. האתרוגים והשקדים מפתח תקווה כבר הוחזקו בהיתר על ידי הרב המקומי, ועד אחד אינו נאמן לאסור. אין להרעיש, אבל להבא רק על ידי המשגיח הקבוע. בפרסום ב'המוריה' יש להוסיף שהשליחות הייתה גם מטעם גדולי ירושלים, ותודה לרבני הגליל.

כרך ב', אגרת תרט הרב יהודה לייב זלצר · כ"ג תשרי תרע"ד – יפו

צער על פטירת הרידב"ז ועל מצבה הכלכלי הדחוק של משפחתו; הרב קוק יכתוב ל'אגודת ישראל'. אין הרב קוק חושש לכבודו, אלא למטרה: לעורר את ת"ח לפנימיות התורה, ש'דא קני מה חסר'. מלבדו ומלבד הרב פנחס הכהן לינטופ, אין מי שמקנא לה בספרות, ואין להתנפל על כך בכלליות. 'רחמנות' של מניעת צרימה מאוזן לא רגילה היא 'אכזריות גמורה'.

כרך ב', אגרת תרמא זלמן רבינוביץ, קרוב משפחה · ראש חודש שבט תרע"ד – יפו

תנחומים על פטירת אמו. הרב קוק משבח אותו על שבחר 'אורח ישרים', ומצרף מכתב ברכה לאגודת 'עדת בני ישראל'.

כרך ב', אגרת תרסא הרב יעקב משה חרל"פ · ט"ו שבט תרע"ד – יפו

תנחומים על פטירת אחיו של הרב חרל"פ. אור דעת עליון יזרח גם בחושך לישרים. הרב קוק מבקש לדעת על מצב המשפחה.

כרך ב', אגרת תרסג הרב יעקב משה חרל"פ · כ"ג שבט תרע"ד – יפו

חיזוק שוב: 'מאתר עילאה' יבוא הנחמה. הנשמה שיצאה ממאסר הגוף מתענגת על ה', ו'צדיקיא בתר חייהון יתיר מבחייהון'. האבל ניתן לבני אדם רק מחולשת הכרתם. הרב קוק מוכן לעזור למשפחת האח.

כרך ב', אגרת תרצב משפחת הרב יצחק אייזיק הלוי, בעל 'דורות הראשונים' · י"ח סיון תרע"ד – יפו

תנחומים על פטירתו: 'האומה כולה נתייתמה מאביה, חוקר תולדותיה הנאמן היחיד'. הנחמה היא שהרב הלוי חי בספריו ובמלחמותיו למען ה'.

כרך ב', אגרת תשב ד"ר שמואל הלוי (בן בעל 'דורות הראשונים') · י"ט אלול תרע"ד

הרב קוק שמח שאמו של ד"ר הלוי תיסע איתם לארץ. הרב קוק שואל אם אפשר לנסוע דרך גנואה, מתי האוניות יוצאות ואם יש מניעה לנתיני רוסיה ואנגליה. הרב קוק גם שואל על גודל המצבה לבעל 'דורות הראשונים', כדי לנסח את הכתובת.

כרך ב', אגרת נוספות ט נוסח מצבה · פורים תרע"ב – ירושלים

מצבה לר' אריה סלוצקין, 'ירא ה'... רצוף אהבת תורה', שהגה בתלמודו עד יומו האחרון.

כרך ג', אגרת תתלא אברהם קמחי (ביידיש) · י"ז סיון תרע"ז – לונדון

תנחומים על פטירת רעייתו, 'אשת חילי עדינה וטובת לב. 'במילים אנושיות פשוטות' קשה לנחם, אבל יש 'אוצר עשיר של נחמה' באמונה. הרב קוק מבקש לדעת על מצבו ומצב ילדיו.

כרך ג', אגרת תתלה בנו, הרב צבי יהודה · ט' תמוז תרע"ז – לונדון

קמחי לא השיב על מכתב התנחומים, והרב קוק מבקש מהרצי"ה לברר. השאלות הכלליות 'אוכלות זמן', והרב קוק היה רוצה 'לעסוק בחשאי בתיקונינו הפנימיים'. המכתב מהארץ עוד לא הגיע.

כרך ג', אגרת תתקס הרב י"ש · כ"ו סיון (תרע"ט) – וסטקליף

ראוי להספיד בכבוד את הרב הרכבי, אבל עיקר ההספד צריך להיות על הגאון ר' יצחק מפוניבז' שנפטר. על חירופי הכופרים 'אין קץ להשיב', אבל אולי יכתוב דברים אחדים.

כרך ד', אגרת תתקפז הרב ישראל אבא ציטראן, רב פתח תקוה · כ"ח מרחשון תר"פ

על המשגיח לתרומות ומעשרות שנטה 'לצדי דרכים': בגלל ניסיונו לא הורחק לגמרי, אבל מינו עוד ממונה 'שוקט ודובר שלום', ואת הישן הזהירו שלא יחרחר ריב. הרב קוק אינו מתרשל ביסוד 'הסתדרות הרבנים', אלא 'האסון הנורא אשר קראני' (מות בתו) מכביד עליו, 'והנני עדיין כגבר אין אילי'. ועם זאת הרב קוק עובד בהכנה.

כרך ד', אגרת תתקפח ר' בנימין ליב דייכאווסקי, פרנס 'מחזיקי הדת', לונדון · ו' כסלו תר"פ – ירושלים

תודה על דברי ניחומים. 'בעצם ימי שמחת לבבנו', כשזכו לשוב ונפגשו בחיבה מכל הכיתות, 'נהפכה שמחתנו לתוגה בפתע פתאום'. הרב קוק מבקש ברכה לקהילה, ולעורר את פעילות 'הסתדרות ירושלים'.

כרך ד', אגרת תתקצ ר' עזריאל בליהמן (שוחט ובודק) · ט' כסלו תר"פ

תודה על ניחומים על 'הנפש היקרה התמה והעדינה' שנלקחה 'בעצם ימי שמחתנו בעלותנו'. הרב קוק מבקש שיוסיף לפעול למען 'דגל ירושלים' עם שאר הרבנים והעסקנים.

כרך ד', אגרת תתקצא מר יעקב פערלאוו · ט' כסלו תר"פ

תודה על מכתבו. הרב קוק מבקש עזרה בהפצת 'הסתדרות ירושלים', שערכה מתברר בארץ. אחרי הטרדות וה'צער פרטי' הם מסדרים את העבודה בירושלים.

כרך ד', אגרת תתקצג הרב דב לוינטל, רב פילדלפיה · י"ג כסלו תר"פ

אחרי שנפרדו בלונדון היה עליו להקדים את נסיעתו, ושם 'יסר יסרני ה' באסון נורא, בבתי הצעירה'. הרב קוק שואל על סכום נדבת הגבירים ומה יוקצה למגרש, כדי לקבוע ועד בניין. הם אינם מפריעים לעבודת החול, אלא מוסיפים לה הדרת קודש, וזה גם יחזק את המהלכים הפוליטיים. צריך תעמולה באמריקה ל'ירושלים': מהלך החול ילך במסילתו, ומהלך הקודש יקבע 'צביונו, שיטתו, רוחו, מפעליו ומשרדיו'.

כרך ד', אגרת תתקצח הרב יחזקאל הכהן עפשטיין · כ"א כסלו תר"פ - ירושלים

תודה על ניחומים על 'אסוננו הנורא', ומזל טוב על הצלחתו בבחינה. הרב קוק עומד על הצעתו שהרב עפשטיין יבוא לארץ ויקבע בה את עבודתו הרוחנית. המכשולים רבים, והבאים חדשים שחשבו ש'הכול סוגי שושנים' מתאכזבים, אבל 'כדאי לשאת ולסבול'. ת"ח בעלי כשרון נדרשים, אבל עליו לדאוג שבתחילה לא ייאלץ לקבל משרה מזדמנת.

כרך ד', אגרת א (אלף) הרב מנדל יצחק בעהרמאן וחברי 'דגל ירושלים' במנצ'סטר · כ"ה כסלו תר"פ

תודה על הניחומים על 'שברנו הגדול'. על שאלתם בעניין היחס לאגודות אחרות: כל אגודה קשורה למטרותיה ויש לחזקה, אבל החילונים מאורגנים במרכז מדיני, ואילו כוחות הקודש מפוזרים. הציונות מבוססת על החול, וגם 'המזרחי' אינו מספיק כי אצלה החול עיקר והקודש טפל. ב'אגודת ישראל' ארץ ישראל היא רק חלק מעבודתה ולא יסוד מגמתה. לכן 'ירושלים' תשחרר את הקודש בארץ מעול חילוני, תייסד מוסדות תורה, ותבסס גם את המהלכים הפוליטיים על הקודש.

כרך ד', אגרת אז הרב שאול הכהן, שוחט 'מחזיקי הדת' בלונדון · כ"ג טבת תר"פ - ירושלים

תודה על ניחומים. השוחט מרגיש שאינו יכול לשחוט כבשים בכשרות בלי לגזוז את הצמר ממקום השחיטה; הרב קוק בטוח ששום רב לא יכריחו לנהוג נגד הכרתו, ושיניחו לו להחזיק במנהגו.

כרך ד', אגרת אכב הרב זלמן פינס · ה' ניסן תר"פ - ירושלים

הרב קוק מתנצל: 'האסון הנורא והאיום' - בת 'ילדה נחמדה וחביבה' נלקחה פתאום, והפצע עמוק. 'הסתדרות ירושלים' מתאמצת: יש להחיות את צד הקודש של התחייה, וזה ירים את כבוד התורה יותר מכל קינטור. הפוליטיקה בארץ צריכה להיות מבוססת על הקודש, אחרת האומות לא יבינו; הרב קוק דיבר על כך עם הרברט סמואל, שמסר בשם לויד ג'ורג' שהוא מבין את התחייה רק על יסוד התנ"ך. ארבע מטרות: ישיבה עולמית בירושלים; בית דין גדול כללי; קרן דתית; רכישת החצרות ליד הכותל ובניית בית כנסת מפואר.

כרך ד', אגרת אכה הספד בלווייית הרוגי פרעות תר"פ · חול המועד פסח תר"פ - ירושלים

אין מספידים במועד, אבל המאורע הנורא - פראי אדם שהתנפלו על נקיים בעיר הקודש בזמן חירותנו - דורש בינה. הרב קוק ביקר את הרב מטלי, זקן מעל שמונים, שהוכה בדרכו לכותל. המאורע הוא כ'חותם' שעדיין פועל ואי אפשר לקראו. 'בדמייך חיי' נאמר על דם פסח - יהדות כללית - ועל דם מילה - יהדות פרטית; תחיית החול 'ככל הגויים' קיבלה עתה אות בשני הדמים.

כרך ד', אגרת אקד הרב צבי הירש פערבער, לונדון · (אייר תרפ"א)

צער על פטירת ר' י' ואיסט, ומכתב ניחומים מצורף למשפחה. העם 'מפוזר על החומה לעדרים שונים', ומלאכת הכינוס קשה במיוחד בהר הקודש, אבל רבים מחזקים את ידיהם. מצורפת קבלה של 'הסתדרות ירושלים' על 40 לירה.

כרך ד', אגרת אקעג הרב אברהם דובער כהנא שפירא, רב קובנה · י"א אדר תרפ"ג

ניחומים על פטירת אביו, שהיה 'עטרת תפארת ליושב ציון וירושלים'. אף שהיה חלש כל ימיו, לא חשבו שיילקח כה מהר. 'יחותם הקודש... הניח את רשומו כאילו היה עמנו שנים רבות', ועשו לו כבוד גדול בחייו ובמותו.

כרך ד', אגרת ארטו משפחת הרב זאב יעבץ · ט"ז אדר ראשון תרפ"ד - ירושלים

ניחומים על פטירת הרב יעבץ, 'החוקר המפואר של תולדותינו', שספריו יהיו 'למאורות לבית ישראל לדורות'.

כרך ד', אגרת ארכב הרב חיים עוזר גרודזנסקי · כ"א אדר ראשון תרפ"ד

ניחומים על פטירת אשתו. הרב קוק נוסע לאמריקה ביום חמישי, ומבקש מכתב לחיזוק העבודה.

כרך ד', אגרת ארנט ועד התשעה של מושב יהודי טרנסילבניה בעמק · י"ט מרחשון תרפ"ה - ירושלים (מאת ר' ישראל רבינוביץ, מזכירו)

שמחה על התרחבות המושב, וצער על העיכובים בענייני הדת שם ועל פטירת הרב מקלויזנבורג. הרב קוק עדיין לא שב, וכשיבוא יסודרו הדברים.

כרך ד', אגרת ארסח הרב חיים ישראל דייכעס, לודז' · י"א טבת תרפ"ה

אין לו שום טרוניה עליו; רק הביע צער לרב רנג"ש על ביטוי באחד המכתבים כשקיבל את 'אגרות הראיה'. בלונדון דיבר עם ועד ישיבת עץ חיים לטובת הרב רנג"ש, ומקווה שיועיל. ברכת ניחומים.

כרך ד', אגרת ארעה הרב עקיבא גלזנר, רב קלויזנבורג · י"ט טבת תרפ"ה

ניחומים על פטירת אביו, שנלקח זמן קצר אחרי שבא לארץ; הרב קוק מקווה שכתבי ידו יצאו לאור. לאחיו - אין בידו להבטיח משרה, אבל יעזור. בתוספת: יש להשתדל במקוה ושוחט למושב יהודי טרנסילבניה, גם מקרן היסוד, שהרי רבים מהתורמים יראים.